Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריראן
אויבן דער פרענומעראציאנס-פעלד
בײַגיגנס מיט דעם עסקאנס דעם
ערסטן בלאטעס.

דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
וואיסצנער בולוואר נומ׳ 29,
וואהין מאן אויך דיא פרענומעראציאנס-
אנס-גלעדער צו זענדען בעליעביג.

דיעזעס בלאטס ערשיינט
רעגעלמאל וואכענטליך
פינף מאל מיט דער אויסנאהמע
פון קאסטרעיב-אונגארן
פיר עסטעררייכ-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולדן — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולדן. קר. ע. וו.
פיערטעלייהר-2 גולדן 50 קר. ע. וו.
פיר׳ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולדן — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולדן 50 קר. ע. וו.
פיערטעלייהר-2 גולדן 75 קר. ע. וו.

Nr. 37. פינפצעהנטער יאהרגאנג. פעסט, מאנטאג יז אדר ב׳ ה׳תרמ״ג. Pest, den 26. März 1883.

דיא רוסישע קראנונג
אונד דיא רעוואלוציאנערען.

צייטונג מאנאטס טרענגען אנס נאך פאן דער קאיזער-קראנונג אין מאסקו. דיא פעסט-פארבע-רישנגען זינד אין פאללעם צוגע, אונד דיא איראפעאישען דאפע בעמיהען זיך, צו דעם טאפפע-רען עגטשלוססע צו געלאנגען, איבערגעד איינעס דער שהיערסטען אונד דורכלויכטיגסטען פאמיליען-גלוי-דער, איינען הערפארראגענדען פרינצען, איסצער-זעהען, אים אזהן צור קראנונגס-פייערלוכקייט נאך מאסקו צו זענדען. ווער זאגען: צו דעם טאפפערען עגטשלוססע, ווייל עס אין דער טהאט דאצו מיטה געדארט, איינע בעדייטענדע פערזאנלוכקייט דער גראפען געפארה איבערצוגעטצען, וועלכע איס אנ-אלאס דער קראנונג ווישענס דער גיהילסטען בע-פארשעהט.

ווענן מאן זא אין דער וועלטגעשיכטע איבער רוסלאנד לעזעט, זא פינדעט מאן, דאס בינאהע יעדער רוסישע קאיזער איינעס געוואלט-זאמען טאדעס געשטארבען. אייך דיא רוסישען מי-נוסטער ששערבען זעלטען איינעס נאטירלוכען טאדעס. אין רוסלאנד איזט דער קאיזער- אונד מינס-טער-מאך נוכ עטוואס איסעראדענטלוכעס. מאן זאגדערן פיעלמעהר עטוואס געוואהנלוכעס. מאן איזט דאהער אין מאסקו איך אללעס געפאסט אונד פארבערייטעט. א. מאן האלט עס זאגאר פיר זיכער אונד געוויס, דאס דיא גיהילסטען ביא דען גראס-ארטיגען קראנונגס-פייערלוכקייטען אין מאסקו עטוואס גראסעס אונד שרעללוכעס אונטערנעהמען ווערדען. דער רוסישע קאיזער בלייבט אללען וויינשען אונד בישטען זיינער פאלקער גענעגאבער אונגאב-געבען, שטאנדהאפט אונד הארטנעקיג, אונד ווילל אין פרייהייטען אנגעלעגענהייטען נוכ דאס מינדעסטע צוגעשטענדנים מאכען. דיא אנ-נאהל דער אונצופרידענען אונד מיספערגנוגטען אין רוסלאנד איזט דאהער אונגעמיין גראס, אונד ווערד פיעלה בזהער ווייזע בייגער פערבאנדען זיך מיט דען גיהילסטען. דיא גיהילסטען זינד וואהל אייך פיר דיא גנזוללשאפט זעהר געפעהרליכע ווערצייגע אבער זאללען ווערצייגע זינד אללס שרעקלמיטעל אונגעטבעהרליך אין דעם פערצוויי-פעלטען לאמפפע גענען דיא פאללקס-בעדרוקענדע רוסישע רעגערונג.

ווענן נור דער רוסישע קאיזער אין עטוואס דעם ווייגשע ווייגס פאללקס נאכגעגעבען הערטע, זא הערטען זיך פיעלליכט אייניגע פרייהייטס-גע-זינגטע אונד בעזאנגענע בייגער מיט אבשיא פאן דען גיהילסטען אבגעוועהרעט. זיא הערטען פיעל-מעהר אידרע ווייגע נאך מעהר פייהיג פאפען מונדגעגעבען אונד דערען הורכפיהרונג אייך פרייר-ליכעס גזוזעצליכעס ווייגע פערלאנגט. אבער יעדע פייע מיינונגס-אייסדרוקונג ווירד יעטצט אין רוסלאנד מיט פאללטער אונד גאלגען אונד מיט דער פערבאנדענען נאך זיבירען צייטקנשרעקטע. עס בלייבט דאהער ווייטער קיין אנדערער אייסוועג איבריג, אללס מיט דען גיהילסטען אים גערהיטען צו ווייללען, דיא שטראפען דורך פיעלוויר אונד באמבען געפעהרלוך צו מאכען אדער מיט דינאמיט פארצוגעהען.

פאר איינען מאנאטען טראסטעט זיך נאך דיא רעגיערונג אין רוסלאנד, דאס דער גיהילסטס בעריידס איסגעראططעט איזט. אבער עס טראט בלאס איינע פיזיג אין, ווייא איינע הוהע פאר דעם שטורם. — אונד זיעהע דא! דער פאר מאלינע רוסישע מינסטער מאקאוו, וועלכער אין דיא קראנונגס-פעסט-קאמפפס׳אן געוועהלט וואהרדע, בעגינג פלאטצליך איינען זעלבסטמארד, אונד זיין קאנצלי-דירעקטאר מאכטע עס זיינעם הערען נאך אונד ערמארדעטע זיך עבענפאללס. הערזוך ווידער דא״ט מאן, דאס פיעלע האהערע רוסישע בעאמטע זיך געפיללטעט, נאכדעם זיא פיעלע שטאאטסגעל-דער פערוויגטריס. — פאר איינגען טאגען וואהרד ווידער דער פריהער אללמעכטיגע מינסטער דעם אינגערן, דער גענעראל-אדיטאנט, גראף טיטאשאוו, פערהאפטעט אונד צוואר ווענען בעטרוגעס אונד אינטערשלאגונג פאן שטאאטסגעלדערן.

דא זעהט מאן, ווא פיעל עס אים שטאאטע רוסלאנד איזט. עס ווירד אייך אין רוסלאנד אינטער זאלבען צישטענדען אונד אומשטענדען נעמאלס בעססער ווערדען. דאס אללזא זינד דיא פאבערישען ערשיינונגען, אינטער דענען זיך דיא פאבערישע-גען צו דעם פאראדעראפאטען פעסטע דער רוסישען קאיזער-קראנונג אללגעעהרען. אים איינעס זאלבען מאראלישען זומפפע אים איינעס זאלבען לאנגע דער שלעכטיגקייט אונד פערדערבטהייט, ווא אל-לעס, האך אונד נידריג, וועלטלך אונד גייסטלך, צייגט אונד מיליטער, לייט אונד בעטרוג. פער-אונטרייט אונד שטיעהלט כאגן דיא זאגנע דער פריהייט נע איפשטיגען!

נאך דער ערמארדונג דיעס פאטערס וואגטע עס קאיזער אלעקסאנדער III. ערסט נאך אנדערט-האלב יאהרען, איינע פערהרט נאך מאסקו צו אינטער-נעהמען. אונד ווא ווער דיעזע איינגאבען-פארהרט בעיערקשטעללטע? מיט לייטער געהיימנספאללען קונדען, קיין גאנץ אינדר דעם קאיזערלוכען הויפ-טע פיעלע מאנע הערוך אייך דען שיעגען פער-קעהרען, בז דער קאיזער אינבעשטעהונג ווידער הייטעקעהרטע, גנדליך נעטרייט זיך דער קאיזער אין דער מיטטע ווינטר גנגעראלע אין דעם אפפע-גען שפייזע-זאאלע אין איינעם גראסען גאסטהויז אן איינעם מאהלע טהייל-ינגעהמען — אונד דא פי-שען פלאטצליך גערארע דעם קאיזער גענגאבער אין ווינגער מאנן מיט איינגער פיסטאלע אין דער האנד, אונד אלס דיעזער עבען לאזדרקען וואלל-טע ווידער ער אין גענוסען אונד פרכבע אבער-ווילטיג אונד גנעשאאד דאגן אייך דען פאלגע-דאממיסערען, דיא אירן פערהאפטעטען. אללגע-ער גנעשאאד. דאס דיא גראסע גיהילסטענ-פערי-שיאנע אין פערבעשטעהען אונד דאס איממער ע-מאגר אינגעלאאזט ווירד, דער דיא אינאבע האט, דען קאיזער צו ערמארדען.

עס איזט דאהער בעגרייפלך, ווענן מאן אנ-גענוכטס זאלבער פארגענגע אונד פערהעלטנוסס מיט שיעקען אונד שווערן אין דיא קראנונגס-פעסט-פייערלוכקייטען דענגט, וועלכע יעטצט אין מאסקו פארבריטעט ווערדען.

פאר איינגען טאגען האט עס געהיסען, דאס זעמטליכע איראפעאישע מעכטע געמיינזאם גענען דיא אללגעמיינע גנאהרע דער רעוואלוציאן פאר-געהען ווערדען, נאכדעם זיך יעטצט בינאהע אין יעדעם איראפעאישען שטאאטע רעוואלוציאנערע בעוועגונגען צייגען. — גענגאבער דיעזער נאכריכט בעמערקט דאס אינגאריש רעגיערונגס-בלאטט „נעמזעט“ אללגענדעס: „עס איזט מאגליך, דאס אינגעלגע איראפעאישע שטאאטען פאר אינער דערארטיגען נאטהווענדיגקייט שטעהען, זיך צו איינעס גמעמזאמען פאר גרעהען גגגען דיא רעוואלוציאנערע צו פערבינדען, אבער אין עסטערריכ-אינגארן איזט דיעזע נאטהווענדיגקייט נוכט פאר-האנדען, אונד דער איזט אייך פאן אינער שטרענ-גערען מאסרעגעל גגגען דיא אנארכיסטען קיינע רעדע. רוסלאנד האט דאהער פאללייג׳ן אן אנס קיינגען מיטפערבינדעטען צור גיערהיקונג דער גיהילסטען!

פערשיעדענע נייאגקייטען.

* (שטרייט צווישען ארטהאדאקסען אונד פאר-טשרייטלערן אין גאליציען.) אים לעמבערג ווירד אייגנע ווייגער בלאטטע פאללגענדעס בעריכטעט: „אינבע-קוممערט אים דיא דראהענדען גגפאהרען פאן אי-סען ווירד דיא אימטריבע דער אנטי-סעמיטען — ווירד אין גאליציען דער לאמפפ צווישען ארטהא-דאקסען אונד פאר-טשרייטלערן מיט אומער גע-שטיגערטער העפטיגקייט פאר-טגעזעטצט. פאר קורצגעם האבען ערדאך דיא פאר-טשרייטלער אייגען ווינגען ערזונגען, דא דאס ווייטגעם דעם דאבבגעגעם שרייבער דעם מיגסטעריאלס אונטערבייטעט „מיס-טער-שטאאטס“ פיר דיא ווייטשען געמייגען גאל-ציגעם מיט דער בעמערקונג פאן דער האדען רע-גערונג פערזיכערטען ווירד, דאס מעדערע בע-גגזעטצען אינפערזאנבאר זור. זא לייגט אייגע בעטשטיממונג דיעזעס שטאאטס: „ערדע קולטס-געמיינדע איזט פערפפליכטעט, אייך אידרע דאס-טען אייגע „תלמוד תורה-שולע“ צו ערהאלטען, וועלכע אים ארטהאדאקסען ווייסטע געלייטעט ווער-דען מיס!“ — העטטע גון דאס שטאאטס אייך אים-געשפראכען, דאס ערדע געמיינדע אייגע פפפגגע-ליכע שולע בעזיטצען מיססע, זא ווירד דיא רע-גערונג גגגען דיעזע „תלמוד תורה-אנשטאלט“ געוויס נוכט אייגגעגרידען. אללדינג דא דאס שטאא-טס עבען גור פאן אייגער „תלמוד תורה-שולע“ אונד נוכט אייך פאן אייגער פפפגגע-ליכען שולע שפרוכט, זא דענגט עס אייך דער האנד, דאס מאן דורך דיעזעס שטאאטס דאס בעטשטעהענדע „שול-גגזעטצ“ אומגעדרעהט „אללגע, „ערדע אין שול-אינשפעקטאר“ געראאמען. דא ווירד מאן אידס ערווארטען: אינזערע קינדער בייבען קיינע אפ-פפגגע-ליכע שולע; זיא גגדען אין דיא „תלמוד-תורה-אנשטאלט“. דיא אים זונגע אינזערע שטאאטס-אייגרייכט! — דעמדאלב פאנגט דיעזע בעשטיט-מונג נוכט אנגגנאممען ווערדען. דא מאן זיא מיט דען „תלמוד-תורה-אנשטאלטען“, וועלכע אים אי-ראראططען זונגע „געלייטעט ווערדען אללדינג, זא דאס אים דענגזעלבען „ערער וועלטליכע אונטער-ריכטס-גגגגנשטאנד אינגעראططען בלייבט, נור דיא בעשטעהענדען שול-גגזעטצע אינפפעטצע אינפפעטצע אללדינג. — אייגע אנדערע בעשטעמונג לייטעט דאהין, דאס ווער אייגע זאטצונג דעם „שולחן ערוך“ פערלעטצט, דאס וואהלרעכט אין דער געמיינדע אינגגעבען האט! — אייך דאס נוכט, ווענן מאן פאן דעמגגגען, דער אייגע זאטצונג דעם „שלחן ערוך“ פערלעטצט, דענגאך קולטס-שטיערן אינגעבען, זא מיס אידס אייך דאס וואהלרעכט אין דער געמיינדע בלייבען. דענן גליכע פפליכטען ער-פאהרען אייך גלייכע רעכטע! — ווייטער אייגע אנדערע בעשטעמונג דיעזעס שטאאטס לייטעט ווייא פאללט: „דיא געמיינדען אינבערראגען דאס רעכט, אידרע געמיינדע-אונד קולטוס-אנגעלעגען-הייטען אין איטאנאמער ווייזע צו אדרגען. דעם ראבבינער, דער אידר גייסטליכעס אבער-

ייִדישע פעסטער צייטונג

דיא רוסישע קראָנונג
אונד דיא רעוואָלוציאָנערען.

צייטונג מאָנאַטס טרענגען אונס נאָך פון דער קאַיזער-קראָנונג אין מאָסקוי. דיא פעסט-פאַרבע-רישונגען זינד אין פאַללעם צוגע, אונד דיא איראָ-פעאישען דאָפע בעמיהען זיך, צו דעם טאָפּפע-רען עגטשלוסס צו געלאַנגען, איבערגעד איינעס דער שהייערסטען אונד דורכלויכטיגסטען פאַמיליען-גלוי-דער, איינען הערפאַרראַגענדען פרינצען, איסצער-זעהען, אים אזהן צור קראָנונגס-פייערלוכקייט נאָך מאָסקוי צו זענדען. ווער זאָגען: „צו דעם טאָפּפערען עגטשלוסס“, ווייל עס אין דער טהאט דאצו מיטה געדאַרט, איינע בעדייטענדע פערזאָנלוכקייט דער גראָפען געפאַהר איבערצוגעטצען, וועלכע איס אנ-אלאס דער קראָנונג ווישענס דער גיהילסטען בע-פאַרשעהט.

ווענן מאן זא אין דער וועלטגעשיכטע איבער רוסלאנד לעזעט, זא פינדעט מאן, דאס בינאהע יעדער רוסישע קאַיזער איינעס געוואלט-זאמען טאָדעס געשטאָרבען. אייך דיא רוסישען מי-נוסטער ששערבען זעלטען איינעס נאטירלוכען טאָ-דעס. אין רוסלאנד איזט דער קאַיזער- אונד מינס-טער-מאך נוכט עטוואס איסעראַדענטלוכעס. מאן זאגדערן פיעלמעהר עטוואס געוואהנלוכעס. מאן איזט דאהער אין מאָסקוי איך אללעס געפאַסט אונד פאַרבערייטעט. א. מאן האַלט עס זאגאר פיר זיכער אונד געוויס, דאס דיא גיהילסטען ביא דען גראָס-אַרטיגען קראָנונגס-פייערלוכקייטען אין מאָסקוי עטוואס גראָסעס אונד שרעללוכעס אונטערנעהמען ווערדען. דער רוסישע קאַיזער בלייבט אללען וויינשען אונד בישטען זיינער פאלקער גגגענגאבער אונגאב-געבען, שטאַנדהאפט אונד האַרטנעקיג, אונד ווילל אין פרייהייטען אנגעלעגענהייטען נוכט דאס מינדעסטע צוגעשטענדנים מאכען. דיא אנ-נאהל דער אונצופרידענען אונד מיספערגנוגטען אין רוסלאנד איזט דאהער אונגעמיין גראָס, אונד ווערד פיעלה בזהער ווייזע בייגער פערבאנדען זיך מיט דען גיהילסטען. דיא גיהילסטען זינד וואהל אייך פיר דיא גנזוללשאפט זעהר געפעהרליכע ווערצייגע אבער זאללען ווערצייגע זינד אללס שרעקלמיטעל אונגעטבעהרלוך אין דעם פערצוויי-פעלטען לאמפפע גגגען דיא פאללקס-בעדרוקענדע רוסישע רעגערונג.

ווענן נור דער רוסישע קאַיזער אין עטוואס דעם ווייגשע ווייגס פאללקס נאכגגגעבען הערטע, זא הערטען זיך פיעלליכט אייגגע פרייהייטס-גע-זינגטע אונד בעזאנגענע בייגער מיט אבשיא פאן דען גיהילסטען אבגעוועהרעט. זיא הערטען פיעל-מעהר אידרע ווייגע נאך מעהר פייהיג פאפען מונדגגגעבען אונד דערען הורכפיהרונג אייך פרייר-ליכעס גזוזעצליכעס ווייגע פערלאנגט. אבער יעדע פייע מיינונגס-אייסדרוקונג ווירד יעטצט אין רוסלאנד מיט פאללטער אונד גאלגען אונד מיט דער פערבאנדענען נאך זיבירען צייטקנשרעקטע. עס בלייבט דאהער ווייטער קיין אנדערער אייסוועג איבריג, אללס מיט דען גיהילסטען אים גערהיטען צו ווייללען, דיא שטראפען דורך פיעלווייר אונד באמבען גגפעהרלוך צו מאכען אדער מיט דינאמיט פארצוגעהען.

פאר איינגען מאָנאַטען טראַסטעט זיך נאך דיא רעגיערונג אין רוסלאנד, דאס דער גיהילסטס בעריידס איסגעראططעט איזט. אבער עס טראט בלאס איינע פיזיג אין, ווייא איינע הוהע פאר דעם שטורם. — אונד זיעהע דא! דער פאר מאלינע רוסישע מינסטער מאקאוו, וועלכער אין דיא קראָנונגס-פעסט-קאַמפּפס׳אן געוועהלט וואהרדע, בעגינג פלאטצליך איינען זעלבסטמארד, אונד זיין קאַנצלי-דירעקטאר מאכטע עס זיינעם הערען נאך אונד ערמארדעטע זיך עבענפאַללס. הערזוך ווידער דא״ט מאן, דאס פיעלע האהערע רוסישע בעאמטע זיך געפיללטעט, נאכדעם זיא פיעלע שטאאטסגעל-דער פערוויגטריס. — פאר איינגען טאגען וואהרד ווידער דער פריהער אללמעכטיגע מינסטער דעם אינגערן, דער גענעראל-אדיטאנט, גראף טיטאשאוו, פערהאפטעט אונד צוואר ווענען בעטרוגעס אונד אינטערשלאגונג פאן שטאאטסגעלדערן.

דא זעהט מאן, ווא פיעל עס אים שטאאטע רוסלאנד איזט. עס ווירד אייך אין רוסלאנד אינטער זאלבען צישטענדען אונד אומשטענדען נעמאלס בעססער ווערדען. דאס אללזא זינד דיא פאבערישען ערשיינונגען, אינטער דענען זיך דיא פאבערישע-גען צו דעם פאראדעראפאטען פעסטע דער רוסישען קאַיזער-קראָנונג אללגעעהרען. אים איינעס זאלבען מאראלישען זומפפע אים איינעס זאלבען לאנגע דער שלעכטיגקייט אונד פערדערבטהייט, ווא אל-לעס, האך אונד נידריג, וועלטלך אונד גייסטלך, צייגט אונד מיליטער, לייט אונד בעטרוג. פער-אונטרייט אונד שטיעהלט כאגן דיא זאגנע דער פריהייט נע איפשטיגען!

נאך דער ערמארדונג דיעס פאטערס וואגטע עס קאַיזער אלעקסאנדער III. ערסט נאך אנדערט-האלב יאהרען, איינע פערהרט נאך מאסקו צו אינטער-נעהמען. אונד ווא ווער דיעזע איינגאבען-פארהרט בעיערקשטעללטע? מיט לייטער געהיימנספאללען קונדען, קיין גאנץ אינדר דעם קאַיזערלוכען הויפ-טע פיעלע מאנע הערוך אייך דען שיעגען פער-קעהרען, בז דער קאַיזער אינבעשטעהונג ווידער הייטעקעהרטע, גנדליך נעטרייט זיך דער קאַיזער אין דער מיטטע ווינטר גגגעראלע אין דעם אפפע-גען שפייזע-זאאלע אין איינעם גראָסען גאסטהויז אן איינעם מאהלע טהייל-ינגעהמען — אונד דא פי-שען פלאטצליך גערארע דעם קאַיזער גגגענגאבער אין ווינגער מאנן מיט איינגער פיסטאלע אין דער האנד, אונד אלס דיעזער עבען לאזדרקען וואלל-טע ווידער ער אין גענוסען אונד פרכבע אבער-ווילטיג אונד גנעשאאד דאגן אייך דען פאלגע-דאממיסערען, דיא אירן פערהאפטעטען. אללגע-ער גנעשאאד. דאס דיא גראָסע גיהילסטענ-פערי-שיאנע אין פערבעשטעהען אונד דאס איממער ע-מאגר אינגעלאאזט ווירד, דער דיא אינאבע האט, דען קאַיזער צו ערמארדען.

עס איזט דאהער בעגרייפלך, ווענן מאן אנ-גגגענוכטס זאלבער פארגענגע אונד פערהעלטנוסס מיט שיעקען אונד שווערן אין דיא קראָנונגס-פעסט-פייערלוכקייטען דענגט, וועלכע יעטצט אין מאסקו פארבריטעט ווערדען.

פאר איינגען טאגען האט עס געהיסען, דאס זעמטליכע איראפעאישע מעכטע געמיינזאם גגגען דיא אללגעמיינע גגפאהר דער רעוואלוציאן פאר-גגגען ווערדען, נאכדעם זיך יעטצט בינאהע אין יעדעם איראפעאישען שטאאטע רעוואלוציאנערע בעוועגונגען צייגען. — גגגענגאבער דיעזער נאכריכט בעמערקט דאס אינגאריש רעגיערונגס-בלאטט „נעמזעט“ אללגענדעס: „עס איזט מאגליך, דאס אינגעלגע איראפעאישע שטאאטען פאר אינער דערארטיגען נאטהווענדיגקייט שטעהען, זיך צו איינעס גגמעמזאמען פאר גרעהען גגגען דיא רעוואלוציאנערע צו פערבינדען, אבער אין עסטערריכ-אינגארן איזט דיעזע נאטהווענדיגקייט נוכט פאר-האנדען, אונד דער איזט אייך פאן אינער שטרענ-גערען מאסרעגעל גגגען דיא אנארכיסטען קיינע רעדע. רוסלאנד האט דאהער פאללייג׳ן אן אנס קיינגען מיטפערבינדעטען צור גיערהיקונג דער גיהילסטען!

פערשיעדענע נייאגקייטען.

* (שטרייט צווישען ארטהאדאקסען אונד פאר-טשרייטלערן אין גאליציען.) אים לעמבערג ווירד אייגנע ווייגער בלאטטע פאללגענדעס בעריכטעט: „אינבע-קוممערט אים דיא דראהענדען גגפאהרען פאן אי-סען ווירד דיא אימטריבע דער אנטי-סעמיטען — ווירד אין גאליציען דער לאמפפ צווישען ארטהא-דאקסען אונד פאר-טשרייטלערן מיט אומער גע-שטיגערטער העפטיגקייט פאר-טגעזעטצט. פאר קורצגעם האבען ערדאך דיא פאר-טשרייטלער אייגען ווינגען ערזונגען, דא דאס ווייטגעם דעם דאבבגעגעם שרייבער דעם מיגסטעריאלס אונטערבייטעט „מיס-טער-שטאאטס“ פיר דיא ווייטשען געמייגען גאל-ציגעם מיט דער בעמערקונג פאן דער האדען רע-גערונג פערזיכערטען ווירד, דאס מעדערע בע-גגזעטצען אינפערזאנבאר זור. זא לייגט אייגע בעטשטיממונג דיעזעס שטאאטס: „ערדע קולטס-געמיינדע איזט פערפפליכטעט, אייך אידרע דאס-טען אייגע „תלמוד תורה-שולע“ צו ערהאלטען, וועלכע אים ארטהאדאקסען ווייסטע געלייטעט ווער-דען מיס!“ — העטטע גון דאס שטאאטס אייך אים-געשפראכען, דאס ערדע געמיינדע אייגע פפפגגע-ליכע שולע בעזיטצען מיססע, זא ווירד דיא רע-גערונג גגגען דיעזע „תלמוד תורה-אנשטאלט“ געוויס נוכט אייגגעגרידען. אללדינג דא דאס שטאא-טס עבען גור פאן אייגער „תלמוד תורה-שולע“ אונד נוכט אייך פאן אייגער פפפגגע-ליכען שולע שפרוכט, זא דענגט עס אייך דער האנד, דאס מאן דורך דיעזעס שטאאטס דאס בעשטעהענדע „שול-גגזעטצ“ אומגעדרעהט „אללגע, „ערדע אין שול-אינשפעקטאר“ געראאמען. דא ווירד מאן אידס ערווארטען: אינזערע קינדער בייבען קיינע אפ-פפגגע-ליכע שולע; זיא גגדען אין דיא „תלמוד-תורה-אנשטאלט“. דיא אים זונגע אינזערע שטאאטס-אייגרייכט! — דעמדאלב פאנגט דיעזע בעשטיט-מונג נוכט אנגגנאممען ווערדען. דא מאן זיא מיט דען „תלמוד-תורה-אנשטאלטען“, וועלכע אים אי-ראראططען זונגע „געלייטעט ווערדען אללדינג, זא דאס אים דענגזעלבען „ערער וועלטליכע אונטער-ריכטס-גגגגנשטאנד אינגעראططען בלייבט, נור דיא בעשטעהענדען שול-גגזעטצע אינפפעטצע אינפפעטצע אללדינג. — אייגע אנדערע בעשטעמונג לייטעט דאהין, דאס ווער אייגע זאטצונג דעם „שולחן ערוך“ פערלעטצט, דאס וואהלרעכט אין דער „געמיינדע אינגגעבען האט! — אייך דאס נוכט, ווענן מאן פאן דעמגגגען, דער אייגע זאטצונג דעם „שלחן ערוך“ פערלעטצט, דענגאך קולטס-שטיערן אינגעבען, זא מיס אידס אייך דאס וואהלרעכט אין דער געמיינדע בלייבען. דענן גליכע פפליכטען ער-פאהרען אייך גלייכע רעכטע! — ווייטער אייגע אנדערע בעשטעמונג דיעזעס שטאאטס לייטעט ווייא פאללט: „דיא געמיינדען אינבערראגען דאס רעכט, אידרע געמיינדע-אונד קולטוס-אנגעלעגען-הייטען אין איטאנאמער ווייזע צו אדרגען. דעם ראבבינער, דער אידר גייסטליכעס אבער-

נאכטראג.

דאס נוטאכטען דעם לאנדעס-סאנישעסס-ראטהעס אין זאכען דער דאדאער לייכע לוטעע פאלענדערמאסען:

פראגע 1: איזט איין אלטער פאן 14 ביז 17 אדער איינעס איבער 18 יאהרען אנצונעהמען?

אנטוואָרט: דיא מיסטען צייכען דייטען דא-ריוף הין, דאס עס דיא לייכע איינער 16 ביז 18 יאהרע אלטען פרוינען-פערזאָן איזט; גלייכוואהל קאנן ניכט מיט בעשטיממטהייט פעסטגעשטעללט ווערדען, אבר דיזעלבע ניכט אום 1 ביז 2 יאהרע עלטער אדער יינגער וואר.

פראגע 2: איזט אלס מאדעסאורזאכע אלל-געמיינע בלוט-ארמוטה, אדער איין אנדערעס קאר-פערליכע ליידען אדער איך ערטרינקען אנצו-נעהמען? —

אנטוואָרט: דאס דער טאר דורך בלוט-ארמוטה אדער איין אנדערעס כארפערליכע ליידען פער-אורזאכט ווארדען ווערע. היעפיר פינדען זיך ניכט גענוג בעווייזע פאר; עבענזא ווענג קאנן בעווייזען ווערדען, דאס דער טאר דורך ערטרינקען פערזאר-זאכט ווארדע.

פראגע 3: איזט דיא לייכע דיא איינער האכס-טענס 10 טאגע אדער פרוהער פאר דער אם 19-טען ביז 20-טען יזני 1882 ערפאלגטען סעצירונג פער-שמארבענען פערזאן? —

אנטוואָרט: ביא אונגעגינגענדער קענטניס דער פערהעלטניססע, אינטער דענען זיך דיא לייכע פאם טאדעס-אינטרישט ביז צו אנדערע איינפינדונג בעפאנד, קאנן דיא ציט דעם טאדסאינטרישטס ניכט בעשטיממט ווערדען.

פראגע 4: בעפאנד זיך דיא לייכע אום וואסער 3 ביז 4 טאגע אדער וואסען לאנג?

אנטוואָרט: עס קאנן מיט בעשטיממטהייט ניכט פעסטגעשטעללט ווערדען, אבר דיא לייכע 3 אדער 4 טאגע, איינע קורצערע אדער לענגערע צייט, אום וואסער גלעגען איזט; דאך איזט עס ניכט וואהרשיינליך, דאס דיא 14 טאגע לאנג אדער פיעללייכט נאך אום איינע טאגע לענגער אום וואסער גלעגען דיא.

פראגע 5: איזט עס ארט ווייזען צו בע-טראכטען, דאס דער גשטרבנליכע פערקעהר דיע-זעם מעדבענס אין גראסערעם מאסע געאיבט וואורדע?

אנטוואָרט: דיא אנגאבען דעם גרעדיזאער פאטאלאלס זינד ניכט בעווייזעם גענג, דאס דיעס אלס ווייזען בעטראכטעט ווערדען קאנגע.

פראגע 6: בעווארדט זיך יענעס גנאבסטען, וועלכעס בעווייזעט, דיא בעדאאיינג דיא איינ ר נכטרינכעס ווענג ענטפערנט ווארדען אדער יענעס, וועלכעס דאס אומפאללען דער דאארע אום וואס-סער בעדייטעט?

אנטוואָרט: עס קאנן מיט גייוויסהייט דאס נאטירליכע אומפאללען דער דאארע ניכט אלס אונמאגליך בעטראכטעט ווערדען; דאך איזט עס אם פיעלעס וואהרש ינליכער, דאס דיזעזעלבען אויף קינסטליכעס ווענג, מיטטעלסט איינעס ראזירמעס-סערם ענטפערנט ווארדען.

פראגע 7: איזט דאס פעהלען דער נענגעל אויף דיא צייט פאר דעם 19-טען אונד 20-טען יזני צו רעכנען?

אנטוואָרט: דא דיא נירעדיהאזער דאקטאָרען דאס פאר-האנדענזיין דער נענגעל אנלעסליך דער ערסטען סעצירונג ניכט מיט בעשטיממטהייט לאנ-שמאטרטען, איזט דיא צייט פיהרונג דעם פעהלענס דער נענגעל אויף דיא צייט פאר דער סעצירונג מיט בעשטיממטהייט ניכט איסצושליסען.

פראגע 8: שליעסט דיא וואהרגענאממענע פיינהייט דער הויט דער הענדע אונד פיסס דיא בעהייטונג אוים, דאס דיא פערשטאָרבענע זיך מיט רייהער ארבייט בעשעפטיגטע אונד דאס זיא באר פיס גינג?

אנטוואָרט: עס איזט מיט פאללער געוויסהייט ניכט איסצושליעסען, דאס דיא פערשטאָרבענע זיך מיט רייהער ארבייט בעשעפטיגטע אונד דאס זיא באר פיס גינג; דענגאך איזט עס פיעל וואהרשיינלי-כער, דאס דיזעזעלבע זיך מיט רייהערער ארבייט ניכט בעשעפטיגטע אונד דאס זיא ניכט באר פיס גינג.

פיעדריך קאָראנ, וויצעפ-ווידרעט.

דר. לוויזיג טשאטאר, מאנישטעס-ראטה אונד שריפטפיהרער.

דיזער וואָרטלייט דעם גוטאכטענס כלענג ענבענזא לאמיש, וויא דער בעריכט מיטגעטהיילטע איינציג, דער הייסט עס: 1) אללע אנגיבען שפיי-כען פיר איין אלטער פאן 14 יאהרען, דאך איזט דער איך איין אלטער פאן 14 יאהרען מאנלר; — 2) דער ערטרינקונגס-טאד דאקן ניכט ערווייזען ווערדען, איזט אבער מאנלר; — 3) לענגער אלס 14 טאגע קאנן דיא לייכע דורכאוס ניכט אינטער וואסער גלעגען זיין; — 4) עס איזט ניכט ערווייז-זען, דאס דיא בעטרעפפענדע נאך איינע ווייגפער וואר, אבער עס איזט מאנלר; — 5) דיא וואהר-שיינליכקייט שפיכט דאפיר, דאס דאס דאאר דורך איין זאלצער-מעסער גענעפערט ווארדע, עס איזט אבער איך מאנלר, דאס דאסזעלבע פאן זעלבסט אומגעפאללען איזט; 6) דאנגעגען דיא גע-נעל איך נאך פאר איפפענדונג דער לייכע אומגע-פאללען זיין — אונד עגדליך 7) שפיכט דיא וואהר-שיינליכקייט דאפיר, דאס דיא בעטרעפפענדע ניכט באר פיס גענאגען אונד דיינע דאהין ארבייטען פער-ריכטעט; עס איזט אבער אוך מאנלר, דאס דיזע-לבע יא באר פיס גענאגען אונד יא דאדע ארבי-טען געמאכט דאס.

דער זאלל זיך דער אלזא אויסגעגען? וויא גענאגט, דאס בעסטע ווערע, דען פיעלען שרייבעריין אונד רעדגעריין מיט דער פריילאסענג דער אונ-שולדיג אנגעקלאגטען ווידען אין אנדע צו מאכען;

נעשעפטסבעריכט.

פעסטער פרייזע.

געטרייד-געשעפט. פאן 10 ביז 17 אוגוסט ווארען עפטערן ווענג צו מארקטע נעבראכט, דער פערקויף ווארבעססערט, 10000 מעטער׳צ׳ וואורדען פערקויפט.

ווייצען, טהייס- 100 מטרצ׳ 81.0 ק׳ 10.50 נולד. 100 מטרצ׳ 80.5 ק׳ 10,65 נולד. 300 מטרצ׳ 79.8 קילא 10.45 נולד — 200 מטצ׳ 19.5 קילא 10,25 נולד — 1000 מעטער-צענטנער. 79, קילאגראם 10.35 נול. 200 מרצ׳ 76.5 ק׳ 10,50, 100 מעטצ׳ 79.2 ק׳ —.10 נול. 100 מטר׳ 29 10,00 נול. פעסטער-באדען 100 מעטערצ׳, 73, קילא 10.35 נולד. 100 מטצ׳, 79, קילא׳ —.10 נול. 1500 מעטערצ׳ 80 קילא 10.65 נול. 100 מעטרצט 79.3 קילא 10,50 נולד — נאר.-אונגאריישע 200 מעטערצער, 77.5 קילא׳ 10,30 נולד. — 600 מטוצ׳ 77.5 ק׳ .10 נול. 900 מעטרצ׳ 76.5 קילא 9.80, באשקער (700 מעטער-צענט׳ 76.8 קילא 9.95 נולד.— (אללעס פער 3 מאנאטע.)

פעסטער שלאכטפיעה-מארקט ביא דער אם 22-טען ד. מ. היער אין פעסט אבגעהאלטענען וואכענ-מארקטע וואורדען 1236 שטיק גראס- אונד 4617 קליינ-פיעה צו מארקטע נעבראכט. היעפאן וואורדען פערקויפט: 15 שטיק שטיערע, פער שטיק פאן 140—170 גולדען, 971 אכסען דאס מאאר פאן 220—340 גולד. 92 קוהע, דאס מאאר פאן 140—190 גולד. 200 מעלק-קוהע דאס שטיק פאן 130—770 גול. 10 שטיק בייפפעל, דאס מאאר צו 140—180 גול, 1166 שטיק קעלבער, דאס שטיק פאן (2 —25 גולד. 3473 שטיק לעמער דאס מאאר 4—4,50 גולד. פרייזע פער 100 קילא: אכסענ-פלייש —.52—.53 גול — קוה-פלייש —.50—.51 גולד., קאלב-פלייש 56—60 גול ביפפעל-פלייש 44—.47 גולד.—

לאטטא-צייהונג פאם 21 מעיץ 1883.

דערמאנגשטאדט:	40	53	34	26	48
לעמבערג:	55	38	40	48	14
פראג:	54	29	27	74	79

פערענטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בורליא וויין.

שטעללען-געזוך.

איין יינגער מאנן, ווייכער נעבסט בעיאנדע-רונג אין דער דייטשען, אונגאריש ען אונד העבר-אישען שפראכע זיך מעטראדע, פריים אונד לעבענס-וואנדעל דיא אנערקענונג אפפענליכע פאללס-שלען זיך ערוואבען. דיא I. II יעאל אדער לאמ-מערציאל-פלאסע נעבסט בינדאלטונג דיעס מיס-טער אפפענליכע האנדעלסשלען געוויסענהאפט אונטערריכטעט. ווינשט אין איינעם אדער באדעוט-ליכען ניכט אונטערלאזען הייזערן פיר 200 גולדען יאהרעספיקס נעבסט פערפפלעגונג אקצעפטירט צו ווערדען. אויך ווכט דאוערלכסט אין לעהרע, דער שולער פיר גימנאזיאלס פאר בעריישט אונד שיחט איזט. פיר 190 גולדען שטרעבלינג.

Adresse: Izraelita tanitónak

Nógrád-Vadkerten.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-מאכערלע.

פרוכטע	קוילאפטע פר. הונדערטפאל	פער פר. הונדערטפאל 100 ק לאנגאוס
וויצען		
נאדר.-אונגאריישער	75	
	76	
	77	9.55 — 9.60
	78	9.60 — 9.70
	79	9.75 — 9.90
	80	9.85 — 9.90
	82	9.95 — 10. —
פעסטער-באדען	75	
	76	
	77	9.95 — 10. —
	78	10.05 — 10.15
	79	10.20 — 10.30
	80	10.35 — 10.40
	81	10.45 — 10.50
טהייס	75	
	76	
	77	10.— — 10.05
	78	10.10 — 10.20
	79	10.25 — 10.35
	80	10.40 — 10.45
	81	10.50 — 10.55
וויסענבורינער	76	
	77	9.95 — 10.—
	78	10.05 — 10.15
	79	10.20 — 10.30
	80	10.35 — 10.40
	81	10.45 — 10.50

פרוכטע	קוילאפטע פר. הונדערטפאל	פער פר. הונדערטפאל 100 ק לאנגאוס
	70	7.40 — 7.10
נעדיגער מאלץ	52	
פוטטער	32	7.30 — 7.05
האפער	40	6.20 — 6.6
קוקורוץ מאנאסער	75	6.45 6.35
אנדערע	72	6.30 6.35
הייזע		6.— — 6.40
וויצען פער פריה-יאהר		9.67
קוקורוץ		
נערסטע האפער		6.50
רעפס		

באללען-מעהל		
נייסטער	0	19.80
דער באללען צו 100 קילאגראם מיט זאק	1	19.30
	2	18.80
	3	18.20
	4	17.60
	5	15.90
	6	15 —
	7	13.80
	8	12.40
	8½	10.40

שפיריטוס:		
אלטע מעטראדע פרינטרעפע נייע		32.50
		31.25

הייוט-טאבעללע פאם 23 מעיץ

לאזע	קר.	סט.
ווייצען		
הונגער-אונגאריש	—	—
	100	—
	60	5
עסטערייך-אונגארישע 8 גולדען נאלד- שטיק (20 פראנקס)	48	9
נאמארלאנדאר	48	9
דייטשע דייטשאמעריקאנישע	45	58
20 מארק-שטיקע	70	11
מאסטרי-וויזע	19	1
לאזע		
1854-ער 4-פרענקענע שטאאטס-לאזע	75	119
1860-ער נאזע	—	131
דעסע אלבע	—	137
1864-ער לאזע צו 100 גולדען	—	167
דעסע 50	—	167
ראטא דזומענטיינער	—	37
מיינגענלאזע	—	27
קרעדיט-לאזע	—	171
ראלאי-לאזע צו 40 גולדען	—	38
דאנויי-דאמפפשיף-פאר-לאזע	—	108
אינדיגאלאר לאזע	—	22
רעגלעריש לאזע צו 10 גולדען	—	20
קראקויער לאזע „ 20	—	19
אפנער לאזע „ 40	—	38
מאלטער לאזע „ 40	—	36
וינדישגראץ לאזע „ 10	—	20
באלם לאזע „ 10	—	53
ווארבאנער לאזע „ 20	—	22
סט.-גלאזאס לאזע „ 40	—	16

לאזע	קר.	סט.
מאנטאלוא לאזע צו 20 גולדען	—	21
פרייבורגער לאזע „ 100	—	127
דעבעצ „ 51	—	51
מארגאריטען-לאזע „ 20	—	27
ווינער ווענעטיאנער לאזע „ 20	—	37
דייטשע דייטשאמעריקאנישע-פרעמדען-לאזע צו 100 גولد	—	116
פרייבורגער-לאזע	80	109
ווינדישגراتز-לאזע	—	123
ערטר-פאפיערע		
אונגאריש נאטיאנאל 6%	15	120
דעסע צו 4 פרענקענע	75	88
אונגאריש מאפיר-רענטע	95	86
אונגאריש ווינדיגראטזענדאר	90	98
פעסטער באנאזער	—	96
ווינדיגראטזענדישע	—	97
נאדרעיכע	—	97
נוטאריזיא	—	98
אונגאריש אייזענבאהן-אנלעהען	75	135
ווינדיגראטز-אלבאזונג-אבליזאבאנען	75	98
פאפיערענע דער אונגאריש נאדרע- אלבאזונג דער אונגאריש נאדרע-		
לעהרען צו 5 אינגאראנד פרענקענע	—	101
דער אונגאריש דזאפאדקעבן באנען צו 5% פרענקענע	75	102
דער אונגאריש אללגעמיינען באנען- קרעדיט-אנשטאלט צו 5 אינגאראנד פרענקענע	50	98
דער דונאבאנען	—	89
דער נאדרבאהנען	—	164

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1883. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard.

ניכט מעהר אלס 8 גולדען ווירד בעטראגען דיר״פען. דיא נעהערע בעשטימונג יעדאך, אין וועלכעם אָרטע דער ווירטהס-קרעדיט נור 2, אין וועלכעם וויעדער דערזעלבע 4, 6 אונד זאָגאר 8 גולדען בע-טראגען זאָלל דיר״פע — דאס עבען נעהאָרט צום ווירקונגס-קרייז דער קאָמיטאטס-בעהאָרדען. דיעזע וואָרדען נון פאָן דער רעגיערונג אנגעוויעזען, איהרע דיעסבעצי״ליכען אָרבייטען נאך מאָגליכקייט צו בעשליינינגען, דאמיט דאס גזעטצען אָבער דען בע-שרענקטען ווירטהסהויז-קרעדיט ביז 1-טען יולי דיעזעס יאהרעס אללענטהאלבען אים גאנצען לאנ-דע צור פּאָסטשען דורכגעשיקט ווערדען.

* (אין גיטטליכער ערמאָר-דענונג.) אים בריגן ווירד פאָם 23-טען דיעזעס גע-מעלדעט: „דער גייזע גיסטליכע לודויג סוואבאדא אין יימסליטץ (מעהרען) וואר זיט יע אין זאָג-דערלינג. זאָ האטטע ער זיך אינע שטונדע-וועגעס פאָן זייגעס עריערגטען וואָהנאָרט אינע קליינע באדע-אנשטאלט ערריכטעט. דיעזעס באד וובטע ער, מאשין זייגער 70 יאהרע, טעגליך איף, זעלבסט אין שטרענגסטער ווייגע-סציס. איך דיעזען מיטט-וואך נאכמיטטאג גינג דער גיסטליכע צו פיס אים, אים זיין בעלעבטעס באד אויפצוזוכען, עס וואר דעם גענען 2 אוהר. אללין שאן אים 5 אוהר וואהרע דער גייזע מאנן פאָן אינגעס בעאמטען איף דעם גוטע דעם פּרסטער לוטטענשען אלס לייכע אויפגעפונדען. דער קאָסער וואר נאך גאנץ וואהל, וואס דאריף הערייטעט, דאס דער טאָד נור פאָר דיים אינער האלבען שטונדע איינטרעטען. דיא בעאָרדע וואהרע זאגליך פאָן דעם פאללע פער-שטענדניס, אינע אָרטליכע קאָמיססאָ, וועלכע דיא בעצייכנונג דער לייכע פאָרגענאָמען זאגטע אין דעם פאָן איהר אבער דען „לייכנאנ-בעפיהל״ פער-פאסטען פּראָטאָקאָללע אינטער אנדערס פאָלגענ-דעס: „דער אינגלוקליכע וואהרע צערסט דורך אין פיער-גייערהר מיט שראָטטראדונג אנגעשאָסען, דאנן אבער דורך צאהלרייכע דאלב- אינד מעסער-שטיכע געטאָדטעט. דריא דיעזער שטיכע וואהרן דורכאוס טאָדטלוך; אין שטיד דראנג דורכס אהר אינס געהירן. דער אינטרפאללענע מיס זיך גענען זייגע אנגרייפער מאשין זייגעס גרייזען-אלטערס זעהר גערעכט האבען. דא דעסען שטאָק, איהר אונד הוט צערשטרייט איף דעם פּלאָדע הערומלא-גען, געלר האטטע דער גרייזע גיסטליכע ניכט ביא זיך, אונד דא אוהם ניכט אינמאל דיא אוהר וועג-גענאמען וואהרע זאָ האנן עס זיך דיעביא ניכט אים אינען הייב. מאָרד אים דאבע אדער זאגאָ אים אינען מאָרד אים ראבע אדער זאגאָ אים אינען זאגענאנגטען „פאָלטשען״ מאָרד. דיא בעיאהגער דעם אָרטעס וויסמיסליטץ בילדען געמליך צוויי א פאָלטישע פאָרטייען; דיא אינע פאָרטיא בעפאָלגט געמליך אינע דייטשע, דיא אנדערע דאנג-גען אינע טשעכישע פאָליטיק. דיא ביידען פאָרטייען בעקעמפפען אינאנדער זיט יאהר אונד טאג אם לייבענשאפטליכער העפטיגקייט. דער גרייזע אָטסניססליכע וואר פיהער דער דייטשען פאָרטיא, אונד זאָ איזט עס וואהרשיינליך, דאס גוויסעפלאָזע טשעכישע הטשקאָפּפען דען אלטען מאנן אים פאָליטישעס האסס דורך מארד אים דעם וועגע גערייסט האבען!״ — זאָ וויט דיא מעל-דונג אים גיטטליכען, וויר אינזערערזיט זונד פאָאה, דאס דיא אינפּערקואמקייט דער בעהאָרדען איף דען אללין ריכטיגען פּינקט געלענקט וואָרדע. דאס דיעזער גיסטליכע אין אפּפער דעם נאצאָנאל-טעטען-האססעס גערעאָרדען. וויא לייכט הטטטען פערבעסערע אנט-סעמיטען דיעזען פאָלל אים-נישצען קאָנגען, אים גאָטט בעהיטע אין גייעס בלוט-בלבול״ נעגען דיא יזדען צו פאבריצירען; פאר 43 אהרע האט בעקאנגטליך דאס פערשיינען אינעס גיסטליכען אין דאמאסקוס (דמשק) פּעלע ליידען אבער אינזערע גלייבענס-בריידער אים מאָרגען-לאנדע געבאבט. עס וואר אם 5-טען פּע-בער 1840. וויא אין מאנך, נאמענס פאטער טהאמאס, דער אין דאמאסקוס מעהר אלס 30 יאהרע איך אלס אַרצט פּראקטיצירטע, פּאָטעליך מיטאממט זיינעס דיענעס פערשיאדר, שרעבטע מעשען וועלע-טען דען פערראבט איף דיא יזדען. אלס הטטטען דיעזע דען מאנך ערמאָרדעט, אים דעסען בלוט פיר דיא „מצות״ צו נעבראוכען, דיא אלטעסטען אונד אנגעזעהענסטען מיטגלידער דער יידישען נעמיינדע צו דאמאסקוס וואָרדען געמאָרדעט אונד איף גרייזאמע וייזע געטאָדטעט. וועהרענד פּעלע אנדערע צום אבערטרייטטע צום מאָהאמעדאנ-שען גלייבען גענאָטהיגט וואָרדען. געגען 100 יידישע קינדער וואָרדען פּאָרטוגעזישלעפּפען; דיא סנאגאָגען וואָרדען געפּרינגערט אונד געשענגטע. דאמאלס מוסטע דער וועלטבערהמטע מאנע מאָנטעפּאָרע אים לאנדאן נעבעטן דעם עהעמאלינען יסס-מיסטער אין פּאנקרייך, אָראָלף קרעמיעס, זיך נאך עגיפּטען בעגעבען אים בייס הארטיגען וויצע-קאָנג, דער דאמאלס איך אבער סרען אונד דעם-נאך איך אבער דיא שטאָדט דאמאסקוס הערטשטע פיר דיא בעפּרייאונג דער אנשולדיג אנגעקלאָ-גטען יידען צו ווייקען. דיעזען בריידען מעגנערן נעלאנג דען איך נאך פּעלען אנשטרענגונגען אונד גראָסען אפּפעלן אן דער טהעמיע, אלאר נאך דיעזע אנגנפּ-אונגס-ווערק אללקאָמען. יא סיר מאנס מאנ-טעפּאָרע בעגינסט זיך זאגאָר מיט דיעזעס ערפאָלגע ניכט, דא ער פּרינסעטע, עס קאָנגטע אים אריגטע דער שטאָרק, פאָן אללער וועלט געפּרינסעטע קאָמיטעלל מיטגעלטע בייס אנטיסיג-ווערדען דיעזעס ביל-דעס צוויק; ער בעגאבט זיך וויא אין וואהרהייטגינגער, פאנ-מאיסטע אונד ליבסעלטע אינינע פיר ווילדראקע אינטער-שטענדליכע וואָרטע. (איך אין דער וועלט-גטעטכע קאָמטע עס פאָר, דאס קאָמיטעלל ביז צו ערגע זיינעס לע-בעס וויגגען וואָרדען דעם קאָנגס פאָן גרייסטענגבריסטען גטעיגונג וואר אונד דאס בילד דעם קאָנגס נור מיט שיי-דען אנגעטהון קאָנגטע.)

פּלאטצלך שטיגטע קאָמיטעלל מאָנטער אין דען בילדער-זאאל, פערדרעהטע וויעדער דאס בילד, שטעללטע עס צור וואנד צוויק אונד זאגטע: „מאטער! וויא האבען מיר שאָן אינמאל פערשיאָנען, דיעזעס בילד ניכט מעהר אנצוזעהען! וויא טהאטען עס דענאך?״

קאָמיטעלל קאָנגטע זיך נור נאך אונד נאך ערהאָ-לען אונד זאגטע דאנן צו וויל״דראקע: „איך בעשוואָרע דיך בייא אללעס, וואס דיר הייליג איטט, דאס דוא קיינע זעעלע אייף דער וועלט אויך ניכט דעם אבערגטע מארקטאס ער-צעהלעס, וואס דוא הייער גטעהרט אונד גטהאָרט. דוא בייגטטס אויך פּאָן דעם גטעשעהען, דאס איך מיט דיר גע-האבט, קיין וואָרט צו ערצעהלען, וואס איך דעם אבערגטע מארקטאס מיטגטהייילען האבע, ווערדע איך צו פאטער בייגגען אונד עס דיר מיטגעבען. נבסטט דוא מיר דיין ריט-טעליכעס ערגענווארט דאריבע?״

„יא!״ זאגטע וויל״דראקע קורץ. קאָמיטעלל נאב דאס צייכען צו זייגער פּאָרליי״גען גנגפּפּעגונגס, אונד וואס וואר דיא אויידיגען צו גענדע.

XXI

מגשה בן ישראל וואר אלזא בעריגטט אין לאנדאן. אין ייגער בעגלייטונג בעפאנדען זיך מערדרע אנגעגעגע יודען אמטגעדראמס, אונטער דיעזען איף דער אמטגע-דראמער נעמיינדע-פאָרגטעהעהר, ר׳ דוד אבראהאם, אונד סאמועל, זאָהן דעם מגשה. -מגשה נאהם זייגע וואָהנונג אין אינגס הייגע אן דער טהעמגע, אלאר נאך זייגער אנקונפט אבערגגטבע ער אן קאָמיטעלל אינע אדרעסגע, דיא ווייר שפּעטער מגטהיילען ווערדען.

אין דען ערגטען וואָכען וויינגס אויפגעראלטגס אין לאנדאן מאכטע ער דען אינגלייכגטגטען פאללמענגס-דעגטגטען זייגע פּרעגאלגיגע אויפוואָרטונג. קאָמיטעלל אנגעגהעלט זיך מיט מגשה. אויפ פּרייוליכגטע; ער הארטע דעם נעלעהרגטען פון נעבילדעטען אמטגעדראמגע ראבבינער מיט פּרייגנונגען צו. דיא קאָטהאָליגען גייגגלי-כען, וועלכע דעם קאָמיטעלל פיינדליך נעגינגען וואָרען, גגפּרענגען אים, קאָמיטעלל ווערע פאָן יידיגגע אבקונפּפ אונד הייעלטע זיך פיר דען „מעגגיאס דער יודען.״

צור דאמאליגען צייט אלס מגשה בן ישראל אין לאנדאן וואר, האטטע אינגער ייגגער שולער, נאמענס בייך שגינאָצא, אין דער אמטגעדראמגע אויראליטגיגען מיגגער, פיינליכגס אויפגהען ערגענס. וועהרענד נעמליך מגשה בן ישראל מיט אללעס אויפגר דאָגאן ארבייטגטע, דאס נאָטע וועהרע דעם יודענהומס אויפגעוויכגען, דען בייא צו פאללגענען, דאס הייגגט: דען מגסגיגגיגען אב-שלום הערביצוגפּהרען, לעגגטע אינגער ייגגער שולער נע-ווגגטגמאגען גולווער אונטער דיעזען בייא, אום איהן אין דיא לופט צו שפּרענגען.

בייגגע צום 14-טען יאהרע וואָרדע בייך שגינאָצא פאָן מגשה בן ישראל אין דרעזדען, תנ״ך אונד גמרא אונטער-ריכטעט. דיא האהרגע אויטבלרונגס אין דער גמרא ערהיעלט שגינאָצא פאָן דעם בעריהמטען אמטגעדראמגע ראבבינער, ר׳ שאול מוגטייא (דער בעריהמטע מהבר דעם „נבעת שאול״) דער רבי דעם בייך שגינאָצא. וועלבער עבגע-פאללס בייא דיעזעס ר׳ שאול נעלעגגס, וואר דער בעריהמטע בעל מקובל, ר׳ משה זכות, שגינאָצא ששווגגיגטע אויך דען מידה נבוכים פאָם רמב״ם אונד פערטיפּפּטע זיך אין דיא „קבלה״, נאמענטליך אין דאס וועגק „שער השמים״ פאָן דעם בעריהמטען ערזהנטגען אברהם דע הערעיא.

דוגך דאס שטודיגען דער פּלאָאָפּגיע אונד דער קבלה איזט שגינאָצא אין שרעקליכער אפיקורס נעוואָר-דען. ער לייגגעגט וואָהל ניכט פאָרטליך אן נאָטט, אונטע אבער: דיא וועלט איזט נאָטט אונד נאָטט איזט דיא וועלט! — נאך איהם ווערע נאָטט ניכט אין אויפערוועלט-ליכעס אונד וועלבסטטטענדיגגס וועזען, אונדערן עקסיס-טיגט נור אין דער וועלט וועלבער אלס „וועלט דעם וועלט-אללס״. ער אונטט: נאָטט איזט דיא אינגערע אוראכט אל-לעס דעסגען, וואס איזט אונד נעטשעהט; דיא וועלט איזט דיא וועלבסט-דא-ششطططططط

דויפט בילדעט אונד דאס איסשליעסליכע רעכט האט, זיינע געמינדע זאָוואהל נאך איננעו, וויא נאך איסען, דען באָהערדען נגנגנאיבער, צו פערטרעטען; דער פאָרשאנד דער געמינדע האט איך דיא קולטוס-אנגעלעגענהייטען נאר קיינען איגנפלוס!" — איך דיעזע בעשטיממונג קאָנן ניכט בעשטעטיגט ווערדען, דא יא דיא נאנצע אינטאָנאמיע דער געמינדען אין דיא געוואלט דער ראבבינער געראטהען ווירדע, דיא דאנן אין אללען קולטוס-אונד געמינדע-אנגעלעגענהייטען נאך איגענער ווילליקיר שאלטען אונד וואלטען קאָנגטען! דיא רעגיערונג עדאך מוס דאריבער וואכען, דאסס דאס אינטאָנאמע רעכט דער געמינדען פאָן גיעמאנדעס פערקיראצט ווערדע! — איך פאָלגענדע בעשטיממונג אין דיעזעם שאטטע ערכטעטע דיא רעגיערונג אלס אונאנגנהמבאר, וואָרין גנזאנט ווירד, דאס דער ראבבינער קיין אנדערעס צייגנס בעגאטהיגנס, אלס איגע „אינטערזאצאָן" (התרה) פאָן דרייא הערפאָרראגענדען אָרטהאָדאָקסן ראבבינען; — פערנער דאס דער ראבבינער פיר „לעבענסלענגליך" אנגעשטעללט ווערדען מוס! — נון ווערע עס אבער איין גראָסעס אינרעכט, איגען מעגשען, דער נאר קיינע צייגנססע אינבער וועלטליכע בילדונג בעזיטצט, דער געמינדע זאָגאר פיר לעבענסלענגליך אינשטאנד! — „עגען דיעזער פינסטע ווערדע דאס אָן דאס בינער שייבער אונטערבריטעטע „מיסטער-שטאטט" ווענס דער רעגיערונג פערוואָרפען, אללין טראָטץ דיעזער נעדערלאגע לאָסט זיך דערר ראבבינער שייבער ניכט אינשיכטערן אונד בעיטעט. זעלבסט מיט פערלעטצונג ווינער איגענען גרונדזעטצע, אללעס איך. אים זיך בייא דער רעגיערונג ווערדע אינצאשטיכלען. יא האט דערר שייבער אים פערבינע מיט צאהלריכען אנדערען אָרטהאָדאָקסען ראבבינערן שאן פאר מאנאטען אין צירקולאר פערזענדעט. דאס מאן איגען פאָרטשרייטען ניכט צום דעפינטיטען פיר דען ריכטראטה וועהלע, דא מאן ניכט „מחזק ידי עוברי עברה" זיין דאר; דאס ריכטיג: עס איזט פערבאטען, דיא גנזע בעצעס-אבערטרעטער אנגעגריפען צו אונטערשטעצען; דיעזער מאנג ווערד אין צירקולאר דעם הערען ראבבינערן שייבער אין, וואָרין ער דען ווישען וועהלען איגען וויינער אדוואָקאטען אלס דעפינטיטען קאנדידאטען אים פאָרגעסטע עפפעהלט. איגדעם עד אזט: „עס איזט ריכטיג, דאס איך גנשריבען דאבע, דאס מאן איגען פאָרטשרייטען ניכט צום דעפינטיטען וועהלע; עס איזט איך ריכטיג, דאס דער אדוואָקאט, דען איך איך יעטצט עפפעהלע דען הייליגען רוהעטאג אפפענטליך

ענטוויהט אונד זיך אבער אללע זאטצונגען דעם וועגנטהומס פערך הינזוגענזעטצט; אללין ער שטעהט דער רעגיערונג זעהר נאהע; ער איזט „קריב למלכות" וועסהאלב מאן דיעזעם מאנגע גענגנאיבער איגע איינזאהמע מאכען מוס. עס שטעהט אין זייגער מאכט, מיר צו יעדער שטונדע אויפרעגן בים מינס-טער צו פערשאפפען, דאמיט איך דאָרט אם אינ-טערעססע אינזערער אָרטהאָדאָקסיע אללעס מאָגלי-ליכע ערווירקען קאָנגע! אהר בעגעהט וואָהל איגע זינדע, וועגן אהר דיעזעם מעגשען איירע שטיממע געבען, אללין אהר טהוט עס יא נור אם אינטערע-סע דער גאָטטעס-זאכע, אונד דא זאגען יא אינזערע „חכמי התלמוד": „גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה!" („עס איזט פערדיענסטליכער, איגע זינדע צור פערהערלליכונג דעם גאָטטעס-נאמענס צו בעגעהען, אלס איין רעליגיאזעס געבאט צו איבען, וואָבייא מאן דיא גאָטטעס-עהרע גאר ניכט אם זינגע האט!") — זאָ דריקט זיך דער הערר ראבבינער שייבער אין איינעם לעטצטען צירקולאר אים, עס איזט איין גלוק, דאס דיעס צירקולאר פאָן קיינעם ניכט-יודען גערעזען ווירד; דא דיעזע אים-לעגונג דער צשטיטען תלמיד-שטללע פאָסט זאָ לוישטע, וויא דער עזאיטשע לעהרזאטץ: „דער צוועק הייליגט דאס מיטטעל!" — מיט אנדערען וואָר-טען: מאן דאַרף אויך דאס פערזוערפ-ליכ מ ד מ מיטטעל געבראוכען, וועגן מאן דא-דורך אריגענד איגען ערהאבענען צוועק צו ערריי-כען זוכט; דאס האבען דיא „חכמי התלמוד" נעיטס ניכט גנעמיגט. אים גרונדע גנאָמממען, ווערע עס צו ווישען, וועגן דיא פאָרטשריטטלער דען קאמפף אינשטעללען ווירדען, נאכדעם זאָ זיך איבערצייגט האבען, דאס הערר ראבבינער שייבער ניכט נאכ-געבען ו